

## Nr 65.

Ankom till riksdagens kansli den 6 maj 1930 kl. 4. e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av årliga s. k. representativa jordbruksräkningar m. m. jämte två i ämnet väckta motioner.*

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 31 december 1929 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 33, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att godkänna i statsrådsprotokollet angivna förslag rörande anordnande årligen av representativa jordbruksräkningar för inhämtande av statistiska uppgifter angående den odlade jordens användning samt kreatursantalet.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas till berörda statsrådsprotokoll.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft följande inom andra kammaren före propositionens avlåtande väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nämligen

*Motioner.*

1) nr 120 av herr *Wachtmeister*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta om föranstaltande av en räkning av modersuggorna inom riket två gånger om året och härför anslå erforderliga medel,

2) samt nr 284 av herr *Sköld m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen ville *dels* hos Kungl. Maj:t anhålla om verkställande hösten 1930 av en svinräkning i överensstämmelse med i denna motion angivna riktlinjer, *dels ock* för detta ändamål anvisa ett extra förslagsanslag av kronor 30,000.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de gjorda framställningarna, hänvisas till motionerna.

Över motionerna har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat yttranden från lantbruksstyrelsen och statistiska centralbyrån, vilka såsom *bilaga* fogats vid detta utlåtande.

För närvarande är den officiella jordbruksstatistiken ordnad på följande sätt.

För jordbruksstatistiken grundläggande uppgifter, huvudsakligen angående ägovidden och dess fördelning på olika ägoslag, åkerjordens användning för olika växtslag samt antalet husdjur, insamlas genom allmänna, vart

*Gällande bestämmelser.*

femte år företagna jordbruksräkningar, vilka äga rum i samband med de allmänna fastighetstaxeringarna och grunda sig på vid sagda taxeringar avgivna deklARATIONER.

Den årliga statistiken består dels av månatliga rapporter angående årsväxtens ställning och skördeutsikterna, avgivna under var och en av månaderna maj—september av hushållningssällskapens häradsombud, dels av preliminära ävensom definitiva uppgifter om skörden per hektar, avgivna de förra under november månad av hushållningssällskapens häradsombud och de senare av sällskapens sockenombud före utgången av februari månad. Av de månatliga årsväxtrapporterna utarbetar och offentliggör statistiska centralbyrån ett sammandrag, och med ledning av de avgivna uppgifterna om hektarskördens storlek verkställer samma ämbetsverk beräkningar av den totala skördemängden.

För de år, då sådant anses erforderligt, avgivnas av hushållningssällskapens sockenombud under juni månad summariska uppgifter för varje socken angående åkerjordens användning under det löpande året. Med ledning härav omräknar statistiska centralbyrån uppgifterna om den för varje särskilt växtslag använda arealen, innan desamma läggas till grund för årets skördeberäkningar.

Angående förändringarna i kreaturstammens storlek insamlas inga uppgifter under åren mellan de allmänna jordbruksräkningarna.

Innebörden  
av Kungl.  
Maj:ts propo-  
sition nr 33.

Kungl. Maj:ts förevarande proposition grundar sig på ett av statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen framlagt förslag i ämnet. Enligt detta skulle emellan de vart femte år i samband med de allmänna fastighetstaxeringarna återkommande allmänna jordbruksräkningarna, omfattande hela landet, anordnas årliga s. k. representativa räkningar.

De uppgifter, som vid undersökningarna skulle insamlas, vore dels angående åkerjordens användning och dels angående kreatursantalet, vilka sistnämnda uppgifter vore erforderliga, för att man skulle bliva i stånd att för åren mellan de allmänna jordbruksräkningarna följa huvvuddragen av förändringarna i kreaturstammens storlek.

Till förenkling av uppgiftsinsamlingen skulle undersökningen icke utsträckas till de minsta brukningsdelarna, vilkas produktion endast utgjorde en ringa del av landets totalproduktion. Med hänsyn härtill skulle uteslutas alla brukningsdelar med högst 2 hektar åker. Vidare hava städerna ansetts böra ställas helt utanför, varjämte ifrågasattes uteslutande även av vissa landsdelar, därvid man i främsta rummet tänkt på Norrland och vissa delar av inre Svealand, där jordbrukets produktion endast till en ringa del vore inriktad på försäljning och förändringarna från år till år därför voro små.

Antalet av de brukningsdelar, vilkas produktion skulle göras till föremål för de representativa undersökningarna, beräknas under normala år uppgå till omkring 250,000. Från 10 procent av dessa vore avsett att införskaffa uppgifter.

Beträffande organisationen av uppgiftsinsamlingen har viss frihet ansetts böra inrymmas åt hushållningssällskapen att låta införskaffa uppgifterna an-

tingen genom sina sockenavdelningar eller genom vandringsrättare eller andra underlydande organ.

Vidare hava ämbetsverken i fråga om de *månatliga årsväxt- och skörde-rapporterna* framhållit, att i utav *hushållningssällskapen* avgivna yttranden i ärendet påtalats, att beträffande vissa växtslag omdömen om växtlighetens ståndpunkt begärdes redan vid den tidpunkt, då i stora delar av landet uppgiftslämnarna ännu icke kunnat bilda sig något stadgat omdöme därom. Denna uppfattning biträdades av ämbetsverken, som härtill för sin del framhållit, att det särskilt under år med försenad utveckling visat sig svårt att för Norrland och stora delar av mellersta Sverige erhålla uppgifter beträffande vårsäd och rotfrukter i den första årsväxtrapporten vid utgången av maj, så att statistiska centralbyrån i sitt av trycket utgivna sammandrag för åtskilliga län icke kunnat framlägga några medeltalssiffror. Att till uppgiftslämnare för statistiken framställa frågor, som de även med god vilja icke kunde tillfredsställande besvara, vore alltid ägnat att hos dessa väcka en irriterad stämning och misstroende till statistikens tillförlitlighet. Då därjämte de i majrapporten erhållna omdömena beträffande nämnda växtslag knappast kunde tillmätas något större värde, föresloge ämbetsverken, att vårsäd och rotfrukter måtte helt uteslutas från den första årsväxtrapporten. Däremot förefunnes enligt ämbetsverkens mening otvivelaktigt ett behov att vid en så tidig tidpunkt som möjligt under vegetationsperioden erhålla kännedom om höstsädens och vallarnas utseende efter övervintringen, varför det syntes lämpligt att, trots yrkanden i motsatt riktning i vissa av hushållningssällskapens utlåtanden, bibehålla den första årsväxtrapporten men att begränsa densamma till att avse endast höstsäd och hö från odlad jord.

Vidare föreslå ämbetsverken likaledes av närmare angivna skäl, att den andra årsväxtrapporten måtte avgivas först den 15 juli, varvid även den nuvarande rapporten för den 30 juli syntes bliva överflödigt och därför torde kunna indragas. Den tredje rapporten skulle under sådana förhållanden komma att avgivas den 31 augusti. Vid denna tidpunkt vore höskörden avslutad för hela landet, varför det enligt ämbetsverkens mening icke torde möta några svårigheter för uppgiftslämnarna att beträffande hö från odlad jord och naturlig äng lämna uppgifter angående skördemängden per hektar. Dessa uppgifter syntes därför böra ersätta de dittillsvarande sifferomdömena. Även höstsäden vore vid sistnämnda tidpunkt till största delen bärgad och, även om tröskningen ännu endast i mindre utsträckning hunnit verkställas, torde likväl lantmännen hava förskaffat sig så pass säker kännedom om skörderesultatet, att, vid sidan om sifferomdömena, en ungefärlig uppgift om skörden per hektar av höstvet och höstråg borde kunna lämnas. På grundval av de i nämnda rapport lämnade uppgifterna om skörden pr hektar för höstsäd och hö skulle statistiska centralbyrån bliva i stånd att för nämnda växtslag verkställa en första beräkning angående skördens kvantitet. I årsväxtrapporten för den 30 september, som syntes ämbetsverken böra bibehållas, kunde utan olägenhet uppgifterna angående höskörden uteslutas.

Slutligen hava ämbetsverken anfört, att det primärmaterial, varpå den officiella skördestatistiken grundade sig, vore, förutom de nyss berörda årsväxt- och skörderapporterna, dels de *preliminära uppgifterna om skörden per hektar*, som i mitten av november skulle avgivas av hushållningssällskapens häradsombud, dels *motsvarande definitiva uppgifter*, avgivna före utgången av januari av sällskapens sockenombud. Beträffande ifrågavarande uppgifter hava ämbetsverken icke funnit sig föranlåtna att föreslå någon annan ändring än

att tidpunkten för avgivande av de definitiva skördeuppgifterna flyttades till den 15 januari, då tröskningarna torde hava fortskridit så långt, att jordbrukarna ägde tillräckligt säker kännedom om skörden per hektar.

*Departementschefen* har anfört i huvudsak följande.

För bedömande av en mångfald förhållanden inom jordbruksnäringen samt landets ekonomiska liv i övrigt torde betydelsen såväl för det allmänna som den enskilde av en skördestatistik vara erkänd och av erfarenheten bekräftad. För att denna statistik skall kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift, är det givetvis i hög grad angeläget, att de uppgifter, som av densamma meddelas, äro så tillförlitliga som möjligt. Det torde emellertid icke kunna förnekas, att den svenska skördestatistiken för närvarande icke kan anses helt fylla de anspråk, som i sådant avseende måste ställas.

Den allvarligaste bristen i den nuvarande statistiken torde vara osäkerheten i de arealuppgifter, på vilka skördeberäkningarna grunda sig. Statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen hava i sitt i det föregående återgivna utlåtande påvisat det otillfredsställande i den nuvarande arealstatistiken och för sin del uttryckligt påyrkat en omläggning av densamma, varvid de föreslagit årliga räkningar av mindre omfattning. Uppgifter angående åkerjordens användning skulle enligt ämbetsverkens förslag införskaffas från omkring en tiondel av alla brukningsdelar med undantag för dels brukningsdelar med högst 2 hektar åker samt städernas områden och dels, under normala år, hela Norrland och inre Svealand. Härigenom skulle uppgifter komma att årligen insamlas från omkring 25,000 brukningsdelar. Uppgifterna skulle på frivillighetens väg införskaffas genom hushållningssällskapens sockenombud eller andra dem underlydande organ, till vilka någon ersättning ej vore avsedd att utgå. Genom på dylikt sätt anordnade räkningar anse ämbetsverken det möjligt att med utgångspunkt från de vart femte år anordnade allmänna jordbruksräkningarna nöjaktigt följa förändringarna i växtodlingen och erhålla en någorlunda säker grundval för skördeberäkningarna.

Genom de av ämbetsverken ifrågasatta förenklingarna i de årliga räkningarnas omfattning synas mig de tidigare framförda betänkligheterna mot deras genomförbarhet i det väsentliga vara undanröjda. Särskilt kommer uteslutandet av de stora och glest bebyggda socknarna i norra Sverige att innebära en stor lättnad. I de delar av landet, där räkningarna äro avsedda att utföras, kommer det endast mera sällan i fråga, att antalet av räkningarna berörda brukningsdelar inom en socken skulle uppgå till mera än 50, och i det stora flertalet socknar kommer detta antal att understiga 15. Under sådana förhållanden synes någon ersättning till de lokala organen för uppgiftsinsamlandet knappast behöva ifrågasättas, likasom man torde kunna dela den av ämbetsverken uttalade förhoppningen, att uppgifter från ett så begränsat antal uppgiftslämnare skola kunna erhållas utan stadgad uppgiftsplikt.

Bearbetningen av det vid de årliga räkningarna insamlade materialet skulle enligt ämbetsverkens förslag verkställas av statistiska centralbyrån i anslutning till dess allmänna verksamhet. De ökade kostnader, som härigenom skulle uppkomma för centralbyrån, hava beräknats till omkring 5,500 kronor för år. Sagda beräkning synes mig kunna godkännas, och torde en förhöjning med motsvarande belopp böra ske av det å sjunde huvudtiteln upptagna anslaget till avlöning åt icke-ordinarie befattningshavare i statistiska centralbyrån. Framställning härom kommer att av che-

fen för finansdepartementet göras i samband med framställning i statsverkspropositionen, sjunde huvudtiteln, om anslag för budgetåret 1930/1931 till statistiska centralbyrån. I detta samband vill jag erinra att, på grund av föreskrifterna i kungörelsen den 14 juni 1928 (nr 209) med vissa bestämmelser rörande äldre reservationsanslag, efter utgången av innevarande budgetår ovan omfördälda behållning å anslaget för anordnande av en allmän jordbruksräkning ingår i kassafonden och sålunda icke längre står till förfogande.

I samband med nämnda representativa räkningar synes en annan viktig gren av jordbrukets produktion böra göras till föremål för en förbättrad statistik. Ej minst under nuvarande, för jordbruket bekymmersamma tider har det visat sig vara en olägenhet, att någon årlig statistik icke finnes över kreatursantalet. De sista uppgifterna härom äro från 1927, och angående de sedan denna tidpunkt inträffade förändringarna, vilka särskilt i fråga om svinstammen torde hava varit betydande, lämnar den officiella statistiken ingen som helst upplysning. Det är angeläget, att denna lucka i statistiken fyllas. Statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen hava med hänsyn härtill i sitt utlåtande föreslagit, att vid de ifrågasatta årliga räkningarna, vid sidan av uppgifterna om åkerjordens användning, uppgifter skulle införskaffas även angående kreatursantalet, varigenom för åren mellan de allmänna jordbruksräkningarna de inträffade förändringarna i kreatursstammens storlek skulle kunna i sina huvuddrag följas. Även på denna punkt ansluter jag mig till ämbetsverkens förslag. Vid beräkning av kostnaderna för bearbetningen av materialet från ifrågavarande räkningar har vederbörlig hänsyn tagits jämväl till sistberörda uppgifter.

Beträffande jordbruksstatistiken i övrigt i de delar, varom nu är fråga, synas mig statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen hava anfört fullgoda skäl för ett bibehållande i huvudsak av den nu tillämpade metoden med rapporter angående årsväxt och skörd, avgivna av praktiskt verksamma jordbrukare. Att helt eller delvis överflytta denna uppgift på hushållningssällskapens sekreterare och jordbrukskonsulenter torde icke vara lämpligt redan av det skälet, att det skulle alltför mycket inkräkta på dessa tjänstemäns tid. Däremot synes mig det framställda förslaget att låta ifrågavarande rapporter granskas av sällskapens sekreterare mycket lämpligt. Likaså finner jag de av ämbetsverken föreslagna förenklingarna och jämkningarna i årsväxtrapporterna och de definitiva skördeuppgifterna motiverade, varför jag på dessa punkter ansluter mig till deras förslag, till vilket det i fråga om närmare detaljer torde vara tillräckligt att hänvisa. Till denna fråga skall jag tillåta mig återkomma, sedan riksdagens beslut i ärendet angående de representativa räkningarna föreligger.

I motionen II: 284 framhålles, hurusom inom jordbrukets område växlingarna mellan hög- och lågkonjunktur beträffande ingen annan produkt framträda så klart och regelbundet som i fråga om fläsk samt att det därför är en angelägenhet av vikt, att jordbrukets idkare beredas möjlighet att bättre än vad nu är möjligt årligen följa svinstockens utveckling. I sådant syfte föreslås i motionen anvisande för budgetåret 1930/1931 av ett särskilt anslag å 30,000 kronor för anordnande nästinstundande höst av en allmän svinkräkning i landet. Därvid ifrågasättes emellertid, att Norrland undantages vid räkningen med hänsyn till att i denna del av landet någon mera betydande fläskproduktion för avsalu ännu icke torde förekomma. Beträffande

*Motionerna.*

formen för räkningen hava motionärerna icke yttrat sig i annan mån än att det syns dem icke uteslutet, att uppgifternas insamlande kunde liksom i Danmark uppdragas åt vederbörande kommunala myndigheter. Under alla förhållanden förutsattes i motionen, att uppgiftsinsamlingen bör ske utan kostnad för statsverket. Uppgifterna borde enligt motionärernas mening vara insamlade så tidigt, att de kunna insändas till statistiska centralbyrån senast den 15 september, och förutsätta motionärerna, att preliminära uppgifter kunna offentliggöras senast den 1 november och definitiva uppgifter senast den 15 december.

Motionen II:120, vilken bygger på samma utgångspunkter som i motion II:284, avser, att riksdagen nu skulle fatta beslut om anordnande av räkning av modersuggorna inom riket två gånger om året samt anvisa här för erforderliga medel. Motionären förutsätter, att uppgifterna skulle direkt infordras från hushållningssällskapens sockennämnder.

*Utskottet.*

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget ifråga om anordnande årligen av representativa jordbruksräkningar synes utskottet kunna hava sin betydelse för bedömande av de förändringar, som i förevarande avseende inträffa mellan de vart femte år återkommande allmänna jordbruksräkningarna. Utskottet, som därför anser sig böra biträda förslaget, har emellertid beträffande de erforderliga uppgifternas insamlande, vilket enligt förslaget skulle ske kostnadsfritt genom hushållningssällskapen, icke kunnat undgå hysa en viss tveksamhet, huruvida man i längden kan förutsätta, att hushållningssällskapen skola med den utveckling, vari sällskapens egentliga verksamhet alltjämt är stadd, utan ersättning påtaga sig uppgifter av ifrågavarande slag.

Vidkommande härefter motionerna, vilka väckts före avlämnandet av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, avser motionen II:120 åstadkommande av två årligen företagna räkningar av modersuggorna i landet, under det att motionen II:284 närmast inriktar sig på erhållande instundande höst av en exakt och detaljerad kännedom om svinstammens absoluta storlek och sammansättning.

Beträffande motionen II:120 har lantbruksstyrelsen ansett sig böra ifrågasätta, om betydelsen av så täta svinräkningar som två gånger om året kunde vara så stor, att den motsvarade därmed förenade kostnader. Styrelsen har för övrigt uttalat, att det icke syntes uteslutet, att nödig överblick över situationen skulle kunna vinnas genom något slag av representativ räkning av modersuggorna eller helst svinantalet och därpå grundad uppskattning av svinstammens växlingar. Då genomförandet på sätt utskottet ovan tillstyrkt av årliga representativa jordbruksräkningar uppenbarligen just är ägnat göra det möjligt att för åren mellan de allmänna jordbruksräkningarna åtminstone i huvuddrag följa de inträffade förändringarna jämväl i fråga om svinstammen, torde härigenom det i motionen II:120 avsedda syftet få anses i huvudsak tillgodosett.

Beträffande det i motionen II: 284 framställda förslaget om en allmän svin-

räkning hösten 1930 har lantbruksstyrelsen vitsordat betydelsen av de synpunkter motionärerna framfört. I fråga om svinstocken vore växlingarna mycket snabbare och större än i fråga om andra djurslag, och på intet område syntes styrelsen bristen på ofta upprepade husdjursräkningar visa sig mera kännbar än beträffande svinen. Då ingen räkning skett sedan sommaren 1927, har lantbruksstyrelsen ansett sig böra förorda, att den föreslagna räkningen komme till stånd. Statistiska centralbyrån har uttalat, att det icke vore möjligt att med den representativa metoden vinna en mera exakt och detaljerad kännedom om svinstammens absoluta storlek och sammansättning vid en viss tidpunkt. Med hänsyn härtill och på grund av de stora förändringar, som i detta avseende inträffat sedan den sista räkningen 1927, har centralbyrån funnit det fullt motiverat, att en allmän svinräkning anordnas innevarande år.

I betraktande av i ärendet anförda omständigheter torde det vara av icke ringa betydelse att snarast möjligt erhålla en ingående kännedom om svinstammen i landet till ledning för bedömning av hur svinproduktionen lämpligast bör inriktas för ernående av bästa ekonomiska resultat. Då enligt statistiska centralbyråns uttalande ett tillförlitligt resultat icke torde kunna nås annat än genom en allmän svinräkning, finner sig utskottet böra tillstyrka, att medel beredas för sådant ändamål. Med avseende å räkningens omfattning hava motionärerna ansett en sådan speciell svinräkning som den föreslagna kunna begränsas till de mera fläskproducerande delarna av landet och i anslutning härtill ifrågasatt, att Norrland skulle uteslutas från räkningen. Lantbruksstyrelsen har ansett skäl åtminstone kunna anföras för att Kopparbergs län i detta avseende likställas med Norrland. Statistiska centralbyrån har ansett, att, då enligt senaste räkning svinstammen i Norrland utgjorde mindre än fem procent av hela landets, denna landsdel utan olägenhet torde kunna uteslutas och att av samma skäl kunde ifrågasättas om icke vissa angränsande delar av det inre Svealand kunde undantagas från räkningen. För egen del vill utskottet framhålla, att det särskilt för bedömning av exportöverskottet icke kan vara utan betydelse att äga kännedom om svinstammen jämväl i de mindre fläskproducerande delarna av landet. Men hänsyn emellertid till de uppgifter härom, som erhållits vid 1927 års allmänna jordbruksräkning, och då, på grund av att svinproduktionen i dessa landsdelar så gott som uteslutande bedrives för tillgodoseende av det egna hushållsbehovet, svinstammen torde vara i det närmaste konstant, synes utskottet något hinder icke böra föreligga för en viss begränsning i fråga om räkningens omfattning. Härutinnan torde emellertid liksom beträffande omfattningen av de av utskottet ovan tillstyrkta representativa jordbruksräkningar böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att närmare besluta. Vidkommande sättet för materialinsamlingen har statistiska centralbyrån, under erinran att vid de åren 1916, 1917 och 1918 anordnade husdjursräkningarna materialinsamlingen verkställdes av vederbörande magistrat, stadsstyrelse, landsfiskal eller polisuppsyningsman, framhållit, att det syntes böra göras

till föremål för övervägande, huruvida vid den föreslagna räkningen uppgiftsinsamlingen lämpligen borde verkställas av nämnda myndigheter, av hushållningssällskapens sockenavdelningar eller, såsom i motionen ifrågasatts, av kommunalnämnderna. Jämväl denna fråga synes utskottet vara ett spörsmål, som lämpligast bör överlätas åt Kungl. Maj:t att efter närmare prövning och bedömande avgöra. I övrigt vill utskottet i fråga om uppgiftsinsamlingen hänvisa till vad utskottet ovan anfört beträffande insamlandet av materialet till de tillstyrkta representativa jordbruksräkningarna. Såsom i motionen förutsatts, synes bearbetningen endast böra omfatta uppdelning av svinbeståndet i fargaltar, modersuggor, gödsvin över tre månader och grisar under tre månader samt efter större, mera enhetliga produktionsområden. Utskottet anser sig slutligen böra framhålla den synnerliga angelägenheten av att räkningens resultat snabbast möjligt bringas till allmänhetens kännedom.

Rörande det i motionen beräknade anslagsbeloppet, vilket betecknats såsom förslagsanslag, har statistiska centralbyrån anfört, att därest uppgiftsinsamlandet komme att ske utan särskilda kostnader för statsverket detta belopp icke torde behöva överskridas, utan fastmer uttalat, att om ett anslag å 30,000 kronor beviljades för anordnande instundande höst av en allmän svinräkning detsamma torde räcka även för bestridande av eventuella räkningar av modersuggor under budgetåret 1930/1931. Utskottet, som icke har någon erinran att göra mot det föreslagna beloppet, anser emellertid, att vid angivet förhållande anledning saknas att, såsom i motionen föreslagits, giva anslaget natur av förslagsanslag.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

- 1) att riksdagen må
  - a) bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition;
  - b) med anledning av motionen II: 284 för anordnande hösten 1930 av en allmän svinräkning i enlighet med ovan angivna grunder anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 30,000 kronor;
- 2) att motionen II: 120, i den mån den icke kan anses besvarad genom vad utskottet här ovan anfört och hemställt, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 maj 1930.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 64.



***Bilaga.*****Till riksdagens jordbruksutskott.**

Efter framställning av Eder har kungl. lantbruksstyrelsen anbefallts att avgiva yttrande över de till Eder hänvisade, inom andra kammaren väckta motionerna nr 284 av herrar P. E. Sköld m. fl. angående verkställande hösten 1930 av en svinräkning och nr 120 av herr A. Wachtmeister om räkning av modersuggorna i riket.

Med anledning härav får lantbruksstyrelsen anföra följande.

Den av herrar Sköld m. fl. väckta motionen avser beviljande av ett förslagsanslag om 30,000 kronor för verkställande hösten 1930 av en extra svinräkning. Motionärerna åberopa den noggrannhet, varmed växlingarna i svinstocken följas inom vissa andra länder, såsom Tyskland och Danmark, i syfte att kunna underlätta bedömandet av prisutvecklingen och, i mån så sker, kunna påverka densamma.

Betydelsen av de synpunkter, motionärerna här framfört, anser sig lantbruksstyrelsen böra vitsorda. Ifråga om svinstocken äro växlingarna mycket snabbare och större än ifråga om andra djurslag, och på intet område synes bristen på ofta upprepade husdjursräkningar visa sig mera kännbar än i fråga om svinen. Då nu ingen räkning skett sedan sommaren 1927, finner lantbruksstyrelsen sig böra tillstyrka bifall till det här framförda förslaget.

Beräkningen av det härför erforderliga anslagsbeloppet torde närmast ankomma på annan myndighet än lantbruksstyrelsen. Med hänsyn till frågans inverkan på anslagsbehovet anser styrelsen sig dock böra framhålla, att styrelsen i likhet med motionärerna anser en sådan speciell svinräkning som den nu föreslagna kunna begränsas till de mera fläskproducerande delarna av landet. Motionärerna ifrågasätta, att Norrland skulle uteslutas från räkningen. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande kan det ifrågasättas, om icke ytterligare en del provinser, som så gott som enbart producera fläsk för eget behov, skulle kunna undandragas från räkningen. Skäl synas åtminstone kunna anföras för att Kopparbergs län i detta hänseende likställes med Norrland.

Det i motionen nr 120 framförda förslaget om anordnande av räkning av modersuggorna i riket två gånger årligen samt om anvisande av härför erforderliga medel syftar i samma riktning som förslaget om förnyad allmän svinräkning. Avsikten är emellertid, att räkning av modersuggor skulle regelbundet verkställas två gånger årligen.

Lantbruksstyrelsen medgiver gärna, att kännedom om växlingarna i antalet modersuggor utgör en i viss mån värdefull upplysning för bedömandet av svinstockens växlingar. Att en räkning av hela svinantalet dock medför betydligt större säkerhet vid bedömandet av svinstockens läge, synes styrelsen dock otvetydigt. Skillnaden i kostnad för de båda slagen av räkning torde icke bliva så betydande.

Motionären ifrågasätter en enkel form av räkning genom inhämtande

av uppgifter från hushållningssällskapens sockenavdelningar och förutsätter, att kostnaden härför skulle bli »helt enkelt en bagatell». Lantbruksstyrelsen anser sig emellertid för sin del icke våga förutsätta, att en något så när tillförlitlig djurräkning kan ordnas så enkelt. Jämväl en räkning av modersuggorna kommer därför enligt lantbruksstyrelsens förmenande att medföra icke obetydliga kostnader, och skillnaden i kostnads-hänseende häremellan och den ovan föreslagna svinräkningen torde kanske i realiteten icke bli stor.

Lantbruksstyrelsen anser sig också böra ifrågasätta, om betydelsen av så täta svinräkningar som två gånger om året är så stor, att den motsvarar de därmed förenade kostnaderna. Det synes icke heller uteslutet, att nödig överblick av situationen skulle kunna vinnas genom något slag av representativ räkning av modersuggorna eller helst svinantalet och därpå grundad uppskattning av svinstockens växlingar.

En sådan representativ räkning skulle måhända ganska lätt kunna ordnas — och detta kanske inom de i förevarande avseende viktigaste delarna av landet — genom andelssvinslakteriernas förmedling av uppgifter från till dem anslutna leverantörer eller genom hushållningssällskapen, genom räkning av svinbesättningarna hos till sällskapen anslutna medlemmar. Därest denna räkning skedde medelst utsändande av brev-kort med betalt svar till en var svinägare och dessa brevkort vore nummerade så, att deltagandet i räkningen noga kunde bedömas från den ena räkningen till den andra, och om vidare mindre noggranna uppgiftslämnare uteslötos, synes det som om fullt jämförbara uppgifter skulle kunna åstadkommas.

Därest förslaget om svinräkning hösten 1930 vinner riksdagens gillande, synes det icke vara nödvändigt att nu taga ställning till frågan, huru svinräkning framdeles må böra ordnas. Lantbruksstyrelsen anser sig därför med anledning av det i motionen nr 120 framförda förslaget böra ifrågasätta, att kungl. statistiska centralbyrån beredes tillfälle att undersöka möjligheten av frågans ordnande genom något slag av representativ räkning och därpå grundad uppskattning av svinstocken.

Stockholm den 10 mars 1930.

ERIK INSULANDER.

GEORG VON ZWEIGBERGK.

---

Till riksdagens jordbruksutskott.

Genom beslut den 7 sistlidne februari har Kungl. Maj:t anbefallt statistiska centralbyrån avgiva yttrande över inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motionerna II: 120, om räkning av modersuggorna i riket, och II: 284, angående verkställande hösten 1930 av en svinräkning, och får ämbetsverket med anledning härav anföra följande.

Statistiska centralbyrån delar fullständigt den i sistnämnda motion framlagda uppfattningen om behovet av årliga uppgifter angående svinstammens förändringar. För att detta behov skulle i någon mån kunna

tillgodoses, ha statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen i gemensam skrivelse till Konungen den 23 februari 1929 föreslagit, att vid sidan av de vart femte år anordnade, allmänna räkningarna, varje år skulle anordnas en representativ jordbruksräkning, vid vilken från omkring 10 procent av alla brukningsdelar uppgifter skulle införskaffas angående åkerjordens användning och kreaturens antal, däribland även angående antalet svin av olika slag. Med ledning av de sålunda erhållna uppgifterna skulle det därefter vara möjligt att beräkna svinantalet i hela landet samt erhålla kännedom om de under det sista året inträffade förändringarna i svinstammens storlek och sammansättning. Uppgifterna till de representativa räkningarna skulle enligt ämbetsverkens förslag insamlas genom hushållningssällskapens medverkan, varvid viss frihet borde inrymmas åt dessa att låta införskaffa materialet antingen genom sina sockenavdelningar eller genom vandringsrättare eller andra underlydande organ. Uppgifter skulle årligen på detta sätt insamlas från omkring 25,000 brukningsdelar. Det av de två ämbetsverken framlagda förslaget har av Kungl. Maj:t i proposition nr 33 framlagts inför innevarande års riksdag. De med materialets bearbetning förbundna kostnaderna ha beräknats till omkring 5,500 kronor, och en förhöjning med motsvarande belopp har i statsverkspropositionen föreslagits av det å sjunde huvudtiteln upptagna anslaget till avlöning åt icke ordinarie befattningshavare i statistiska centralbyrån.

Därest de ifrågasatta representativa räkningarna komma till utförande, torde det bliva möjligt att för åren mellan de allmänna jordbruksräkningarna i huvuddrag följa de inträffade förändringarna i svinstammens storlek. Däremot är det icke möjligt att med en dylik metod vinna en mera exakt och detaljerad kännedom om svinstammens absoluta storlek och sammansättning vid en viss tidpunkt. En sådan kännedom kan ej vinnas annat än genom en allmän räkning. Med hänsyn härtill och på grund av de stora förändringar, som i detta avseende torde ha inträffat sedan den sista räkningen år 1927, finner centralbyrån det fullt motiverat, att en allmän svinräkning anordnas innevarande år.

Vad beträffar tidpunkten för den ifrågasatta räkningens utförande synes det lämpligt, att den fastställes till samma tidpunkt som den senaste jordbruksräkningen, eller den 15 september. Då enligt senaste räkning svinstammen i Norrland utgjorde mindre än 5 procent av hela landets, synes utan olägenhet denna landsdel kunna uteslutas. Det kan även av samma skäl ifrågasättas, om icke vissa angränsande delar av det inre Svealand kunde undantagas från räkningen. — Vid de särskilt anordnade husdjursräkningarna åren 1916, 1917 och 1918 verkställdes materialinsamlingen av vederbörande magistrat, statsstyrelse, landsfiskal eller polisuppsyningsman, vilka det ålåg att, under jämförelse med mantalslängderna, tillse, att uppgifter iötkommit från samtliga uppgiftsskyldiga samt, där lämnad uppgift innehöll uppenbara fel eller oegentligheter, söka åstadkomma rättelse. Det synes böra göras till föremål för övervägande, huruvida vid den nu föreslagna räkningen uppgiftsinsamlandet lämpligen bör verkställas av nu nämnda myndigheter, av hushållningssällskapens sockenavdelningar, eller, såsom i motionen ifrågasatts, av kommunalnämnderna.

För att svinräkningen skall bliva till full nytta, är det givetvis i hög grad angeläget, att resultatet av densamma blir känt så snart som möjligt efter den 15 september. Det synes icke heller centralbyrån omöjligt, att

de i motionen angivna tiderna skola kunna hållas, men dock endast under den uttryckliga förutsättningen, att materialet kommer centralbyrån tillhanda på den utsatta tiden, så att sammanräkningen omedelbart kan taga sin början i full omfattning. Vid dylika undersökningar brukar emellertid en del av materialet så gott som alltid inkomma åtskilligt försenat eller i ofullständigt skick, och en avsevärd tid brukar åtgå för dess komplettering och färdigställande för den statistiska bearbetningen. Med hänsyn härtill nödgas centralbyrån reservera sig mot möjligheten att under alla förhållanden meddela resultaten inom den angivna tiden, då uppgifterna eljest kunna bliva vilseledande och snarare lända till skada än nytta.

Vad beträffar kostnaderna för räkningens genomförande, är centralbyrån för närvarande icke i tillfälle att framlägga någon detaljerad beräkning. Deras storlek är bl. a. beroende av om särskild lokal måste förhyras för arbetspersonalen eller ej. Det i motionen beräknade beloppet torde likväl, därest uppgiftsinsamlandet kommer att ske utan särskilda kostnader för statskassan, icke behöva överskridas. För den händelse anslag för ändamålet beviljas, är centralbyrån beredd att till Kungl. Maj:t inkomma med detaljerad plan för räkningen, innefattande även en kostnadsberäkning.

Erfarenheten har visat, att svinstammen under påverkan av förskjutningar i prisläget kan på kort tid undergå betydliga förändringar och att därför uppgifter om dess storlek under vissa förutsättningar ganska snart förlora sitt värde för svinuppfödarna. För en fullständig kännedom om utsikterna på fläskmarknaden kräves därför egentligen med korta mellanrum en fortlöpande statistik över svinantalet. För tillgodoseende av detta behov har i motion II:120 föreslagits, att en räkning av antalet modersuggor måtte verkställas inom riket två gånger om året. En räkning, som endast omfattar modersuggorna, kan visserligen icke helt ersätta en allmän svinräkning, men då modersuggornas antal är ett gott indicium på pålaggets omfattning inom den närmaste framtiden, skulle onekligen härigenom för fläskuppfödarna en nyttig kännedom erhållas om utsikterna för fläskproduktionen. Regelbundna räkningar av modersuggorna på sätt som i motionen föreslagits, skulle därför bliva ett gott komplement till de av statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen föreslagna, årliga representativa räkningarna. Då de senare räkningarna skulle äga rum den 15 juli, synes det lämpligt att, därest två räkningar av modersuggor anses erforderliga om året, dessa anordnas den ena på våren och den andra på hösten.

I den ifrågakommande motionen synes vara avsett, att räkningarna av modersuggorna skulle vara allmänna, d. v. s. omfatta alla modersuggor. Det kan dock ifrågasättas, om icke syftet med räkningarna skulle kunna nås, även om räkningarnas omfattning begränsades till de svinuppfödare, som i någon större omfattning driva fläskproduktion till avsalu och särskilt för export. Härigenom skulle uppgiftsinsamlingen avsevärt förenklas, vilket är särskilt angeläget vid dylika, ofta återkommande räkningar, så mycket mera som de, för att kunna bliva till full nytta, måste verkställas på kort tid. Huvudparten av de senast avsedda svinuppfödarna torde vara anslutna till andelsslakterier eller svinavelsföreningar. Om från dessa uppgifter införskaffades två gånger om året angående antalet modersuggor, skulle det för svinuppfödarna bliva möjligt att följa växlingarna i djurantalet och därigenom bilda sig en uppfattning om de sannolika förändringarna i fläskproduktionens omfattning under den närmaste

framtiden. Då i detta fall svinuppfödarna äro så direkt intresserade av resultaten, synes det centralbyrån ligga nära till hands, att deras organisationer även lämna sitt biträde vid räkningarnas genomförande. Redan nu lämnas av svinavelsföreningarna för varje år uppgifter till lantbruksstyrelsen angående antalet anslutna medlemmar samt dessa tillhöriga avelsdjur. Liknande uppgifter torde även för här ifrågavarande ändamål utan större besvär kunna insamlas av nyssnämnda föreningar och av andelsslakterierna samt av dem insändas till statistiska centralbyrån för vidare sammanställning. Härigenom skulle kostnaderna för räkningarna komma att inskränkas till ett relativt obetydligt belopp. Den här föreslagna insamlingsmetoden synes centralbyrån både lämpligare och enklare än den i motionen antydda, med anlitande av hushållningssällskapens sockenavdelningar.

Därest ett anslag å 30,000 kronor av riksdagen beviljas för anordnande innevarande höst av en allmän svinräkning, torde detsamma räcka även för bestridande av de på nästkommande budgetår belöpande kostnaderna för räkningarna av modersuggor. Sedan härefter erfarenhet vunnits beträffande det därmed förenade arbetets omfattning, blir centralbyrån lättare i tillfälle att för kommande budgetår ingiva en kostnadsberäkning för detta speciella ändamål.

Stockholm den 8 mars 1930.

RICKARD SANDLER.

ERNST HÖIJER.